

Kritik mot en barn- och utbildningsnämnd för placering av barn i en skola mot vårdnadshavares vilja. – Fråga om skolmyndighets skyldighet att kontrollera vem som är elevs vårdnadshavare och dennes inställning till inskrivning i viss skola

Anmälan

I en anmälan till JO anförde AA klagomål mot Långskataskolan i Piteå kommun. I sin anmälan anförde hon i huvudsak följande.

Hon och dotterns far har gemensam vårdnad om dottern BB. Dottern, som skulle börja årskurs 1 vid Norrmalmskolan i Piteå kommun hösten 2000, bor växelvis hos dem båda. Mot AA:s vilja flyttade fadern i augusti 2000 BB till Långskataskolan i Piteå kommun. AA kontaktade rektor CC vid Långskataskolan och meddelade henne att dotterns placering i Långskataskolan var mot hennes vilja. Hon fick då beskedet att skolan inte kunde göra något åt placeringen eftersom BB är mantalsskriven hos den andra vårdnadshavaren och hon har rätt att gå i den skola som ligger närmast hennes mantalsskrivningsadress.

Utredning

Anmälan remitterades för utredning och yttrande till Barn- och utbildningsnämnden i Piteå kommun som i ett remissvar anförde bl.a. följande.

Torsdag den 17 augusti 2000 kontaktade flickans pappa rektor CC per telefon. Han ville att hans dotter, 7 år, skulle börja åk 1 vid Långskataskolan. Pappan bor på det skolområdet och flickan är mantalsskriven hos pappan, vilket innebär att det uppfyller kraven om närhetsprincipen som gäller i vår skolkommun. Se bilaga skolstyrelsens beslut 1994-01-25. (Bilagan här utelämnad, JO:s anm.) Flickan och pappan besökte skolan och träffade flickans mentor.

Måndag den 21 augusti ringer flickans mamma och meddelar att pappan flyttat flickan mot hennes vilja och att de hade gemensam vårdnad. Rektor förklarar vilka regler som gäller vid skolorna i Piteå, d v s barnen placeras i den skola som ligger närmast mantalsskrivningsadressen. Rektorn lovade att prata med fadern för att trycka på om vikten att de var överens för flickans skull. Samtalet genomfördes och fadern lovade, med viss tvekan, att försöka reda ut situationen.

Rektorn har sedan flera långa samtal med mamman och uppmanar henne att ta kontakt med de sociala myndigheterna för att få stöd och hjälp i denna "vårdnadstvist".

Om flickans föräldrar varit överens om och ansökt om skolgång i annan skola än den anvisade, enligt beslut om närhetsprincipen och föräldrars rätt att välja skola, och om plats funnits i den av föräldrarna önskade skolan hade detta val tillgodosetts av kommunen.

Den 11 september ringde mamman till rektorn och talade om att den sociala utredningsenheten hade uppmanat henne att ta kontakt med familjerådgivningen som i sin tur rekommenderat att ta kontakt med en advokat som i sin tur tyckte att mamman skulle JO-anmäla detta ärende.

Vi anser att rektor CC har handlat helt efter de beslut om placering av barn i skolan som gäller i vår kommun. Hon har dessutom agerat på ett föredömligt sätt i sina kontakter med båda föräldrarna, varit lyhörd för olika åsikter och inte tagit parti för någon utan följt de beslut om placering som gäller.

AA yttrade sig över remissvaret.

I beslut den 15 februari 2001 anförde *JO André* följande.

Bedömning

Grundläggande bestämmelser om vårdnadshavares ansvar finns i 6 kap. 2 § andra stycket föräldrabalken (FB). Närmare regler om vårdnadens utövande finns i 6 kap. 11–13 §§ FB. Barnets vårdnadshavare har rätt och skyldighet att bestämma i frågor som rör barnets personliga angelägenheter. Om barnet har två vårdnadshavare skall de enligt 6 kap. 13 § FB tillsammans utöva bestämmanderätten. Det krävs alltså normalt gemensamma beslut i frågor som rör vårdnaden. Bestämmanderätten utövas dock av den ena vårdnadshavaren ensam när den andra till följd av frånvaro, sjukdom eller annan orsak är förhindrad att ta del i beslut rörande vårdnaden och beslutet inte kan skjutas upp utan olägenhet. Beslut som är av ingripande betydelse för barnets framtid får dock inte fattas av den ena vårdnadshavaren ensam, om inte barnets bästa uppenbarligen kräver det.

Bestämmelsen i 6 kap. 13 § skall inte tolkas så att båda föräldrarna, även om ingen direkt är förhindrad, skall behöva delta i alla vardagliga avgöranden. Om föräldrarna inte sammanbor måste med nödvändighet den förälder som har barnet hos sig fatta de flesta beslut som rör den dagliga omsorgen. I förarbetena till den nu gällande lagstiftningen om vårdnad uttalades att till den dagliga omsorgen hör frågor om bl.a. barnets mat, kläder, sovtider och hur barnet skall tillbringa sin fritid. Däremot undantogs beslut av mer ingripande betydelse för barnets framtid, t.ex. frågor som rör barnets skolgång och bosättning (prop. 1975/76:170 s. 178). Vårdnadstvistutredningen, som lade sitt betänkande i augusti 1995, kom till i huvudsak samma resultat beträffande vilka beslut som är att hänföra till den dagliga omsorgen (SOU 1995:79 s. 85 f.). Inför de ändringar i 6 kap. FB som trädde i kraft den 1 oktober 1998 berörde regeringen frågan om vad som hör till daglig omsorg men ansåg inte att det fanns skäl att föreslå någon lagreglering i detta hänseende (prop. 1997/98:7 s. 53 f.). I propositionen angavs att det kommande arbetet angående gemensam vårdnad för ogifta föräldrar kunde komma att ge regeringen anledning att på nytt ta upp de frågor som nu har behandlats och att det i det sammanhanget också kan finnas anledning att överväga om beslutanderätten för den förälder som barnet bor hos bör vidgas. I departementspromemorian *Gemensam vårdnad för ogifta föräldrar*, Ds 1999:57, presenteras dock, såvitt här är av intresse, den slutsatsen att nuvarande

bestämmelser om vårdnadshavares beslutanderätt i frågor om utövande av vårdnaden inte bör ändras. Huvudregeln bör, enligt promemorian, även fortsättningsvis vara att också särlevande vårdnadshavare skall utöva sina rättigheter och skyldigheter avseende vårdnaden gemensamt. Promemorian har remissbehandlats men den har vid tidpunkten för dessa beslut ännu inte blivit föremål för något förslag från regeringen.

BB var mantalsskriven hos fadern men föräldrarna hade gemensam vårdnad om henne. BB skulle hösten 2000 börja i första klass. AA har i sin anmälan anfört att BB var inskriven i Norrmalmskolan i Piteå kommun. Denna omständighet har inte bemötts i remissvaret. Ingenting har framkommit som ger mig anledning att anta att uppgiften är felaktig och jag utgår därför i min bedömning från att BB hade en plats i nämnda skola. Den 17 augusti 2000 fick rektorn vid Långskataskolan i Piteå kommun en förfrågan från fadern om skolplacering av BB. Faderns bostad låg inom skolans upptagningsområde. BB skolplacerades i Långskataskolan. Den 21 augusti 2000 ringde BB:s moder till Långskataskolan och meddelade att hon tillsammans med fadern hade gemensam vårdnad om BB och att skolplaceringen var mot hennes vilja. Hon upplystes då om att barnen i Piteå kommun skolplaceras i den skola som ligger närmast mantalsskrivningsadressen.

Enligt 4 kap. 5 § skollagen (1985:1100) skall hemkommunen sörja för att utbildning kommer till stånd för var och en som enligt lagen har rätt att gå i grundskolan. Varje kommun är vidare, enligt 4 kap. 6 § skollagen, skyldig att vid utformningen av sin grundskoleverksamhet beakta vad som för eleverna är ändamålsenligt ur kommunikationssynpunkt. Vid fördelningen av elever på olika skolor skall kommunen beakta vårdnadshavares önskemål om att deras barn skall tas emot i en viss skola så långt det är möjligt utan att andra elevers berättigade krav på placering i en skola nära hemmet åsidosätts eller att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

Det finns möjlighet för en skola att enligt 4 kap. 8 § skollagen under vissa speciella förhållanden ta emot en elev även om det skulle strida mot vårdnadshavarens önskemål. Denna bestämmelse är dock endast tillämplig när fråga uppkommer om en kommun är skyldig att ta emot en elev för vars grundskoleutbildning kommunen inte är skyldig att sörja. Bestämmelsen saknar således intresse i detta ärende.

En skola är emellertid alltid skyldig att kontrollera vem som har vårdnaden om ett barn. Skolan måste också känna till och kunna belägga de förhållanden som motiverar att barnet skall tas emot i skolan. Detta innebär bl.a. att skolan måste kontrollera uppgifterna i folkbokföringen om vem som är vårdnadshavare för barnet. Någon sådan kontroll synes inte ha gjorts från Långskataskolans sida beträffande BB:s förhållanden. Detta är i sig anmärkningsvärt. Jag utgår från att Barn- och utbildningsnämnden tillser att skolans rutiner i detta avseende förbättras.

I remissvaret anför nämnden som sin mening att rektorn vid Långskataskolan har agerat enligt de beslut om placering av barn i skolan som gäller i kommunen. Som ovan anförts kan emellertid ett beslut om ett barns skolgång, oavsett mantalsskrivningsadressen, som regel inte fattas enbart av den ena av två

vårdnadshavare. Såvitt framgår av utredningen hade BB redan en plats i en av kommunens skolor och det stod mycket snart klart för Långskataskolans ledning att den nya skolplaceringen av BB var mot den ena vårdnadshavarens vilja. Jag är därför kritisk till placeringen av BB i Långskataskolan.

Med denna kritik avslutas ärendet.